

Тітко І. А., кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правосуддя

*Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Полтава, Україна*

ВПЛИВ ЗМІНИ ПРАВОВІДНОСИН МІЖ ПРАВОПОРУШНИКОМ І ПОТЕРПІЛИМ НА ФОРМУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Іншою з позиції юридичних фактів, але доволі схожою з огляду на питання, що виникають, є ситуація зникнення або навпаки появи в ході досудового розслідування чи судового розгляду такої обов'язкової умови віднесення проваджень до числа приватного обвинувачення як факт шлюбних (трудових) відносин потерпілого і правопорушника (пункти 2, 3 ч. 1 ст. 477 КПК).

Зокрема, доволі поширеною на практиці є ситуація, коли вчинення кримінального правопорушення одним членом подружжя по відношенню до іншого стає підставою не лише для внесення інформації до ЄРДР, а й поштовхом для припинення сімейних відносин та офіційного розірвання шлюбу. Аналогічним чином в аспекті розірвання правовідносин як правило розвивається ситуація й у випадку вчинення найманним працівником злочину, спрямованого проти роботодавця. Тобто, за таких умов обов'язковий елемент віднесення проваджень до числа тих, що здійснюються в порядку приватного обвинувачення згідно з пунктами 2, 3 ч. 1 ст. 477 КПК, – зникає.

Менш поширеною, але гіпотетично цілком можливою, є ситуація, коли на момент вчинення кримінального правопорушення, яке кваліфікується за однією зі статей КК, що перелічені в пунктах 2, 3 ч. 1 ст. 477 КПК, потерпілий і правопорушник не перебувають у шлюбних (трудових) відносинах, а відтак провадження розпочинається в публічному порядку. Проте під час розслідування або судового розгляду такого правопорушення зазначені особи реєструють шлюб (укладають трудовий договір), чим створюють юридичний елемент, якого не вистачало провадженню для набуття статусу приватного обвинувачення.

Відтак, питання зводиться до того, чи можна у провадженнях з кваліфікацією за однією зі статей КК, що перелічені в пунктах 2, 3 ч. 1 ст. 477 КПК, розцінювати факт розірвання шлюбу між потерпілим і правопорушником (або звільнення найманого працівника) під час досудового розслідування чи судового розгляду як підставу до втрати провадженням статусу приватного обвинувачення, і навпаки – факт реєстрації шлюбу зазначених осіб (або встановлення між ними трудових правовідносин) під час вказаних стадій – як підставу до зміни провадженням статусу з публічного обвинувачення на приватне обвинувачення.

Стосовно першої складової поставленого питання, то, думається, що відповідь на нього може бути дана виходячи з буквального розуміння закону, тим більш що таке розуміння цілком підтверджується при його перевірці шляхом застосування телеологічного (цільового) методу тлумачення. Так, формула зв'язку між формою провадження та наявністю особливого роду взаємин між правопорушником і потерпілим у пунктах 2, 3 ч. 1 ст. 477 КПК викладена з до-

помогою конструкції «Кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення є провадження, яке може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого щодо кримінальних правопорушень, передбачених статтями ... КК, якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого... або якщо вони вчинені особою, яка щодо потерпілого була найманим працівником і завдала шкоду виключно власності потерпілого». Як бачимо, законодавець пов'язує факт перебування жертви і правопорушника у шлюбно-сімейних або трудових стосунках із моментом вчинення кримінального правопорушення (про що зокрема свідчить використання дієслів «вчинити» і «бути» у минулому часі), і не робить жодних застережень стосовно наявності такого роду зв'язків на момент здійснення кримінального провадження. Відтак, припинення шлюбних або трудових відносин вже після вчинення кримінального правопорушення, яке кваліфікується за однією зі статей КК, що перелічені в пунктах 2, 3 ч. 1 ст. 477 КПК, не може розцінюватися як підстава до втрати провадженням статусу приватного обвинувачення.

Як нами було вказано, аналогічного висновку можна дійти й іншим шляхом – застосувавши цільовий спосіб тлумачення кримінального процесуального закону. Нагадаємо, що однією з цілей, на досягнення яких спрямований інститут приватного обвинувачення, є запобігання руйнуванню соціальних зв'язків приватного характеру (про це більш детально див. п. 4.1.2 роботи). Думається, що досягненню вказаної мети у рівній мірі служить як можливість потерпілого не розпочинати кримінальне провадження, так і збереження за ним права відмовитися від обвинувачення, не зважаючи на офіційне припинення шлюбних або трудових відносин. Вбачається, що реалізація такого права потерпілим у значній мірі здатна не допустити подальшого розростання конфлікту, а в ряді випадків й відновити вже порушені соціальні зв'язки, що у свою чергу безумовно сприяє нормалізації функціонування приватних сфер життя.

Більш складним завданням (зважаючи на відсутність будь-яких чітких орієнтирів на рівні закону) є надання відповіді на другу складову розглядуваного нами питання, а саме щодо можливості факту реєстрації шлюбу (встановлення трудових правовідносин) між правопорушником і потерпілим під час кримінального провадження за однією зі статей КК, що перелічені в пунктах 2, 3 ч. 1 ст. 477 КПК (за умови, що на момент вчинення кримінального правопорушення, зазначені особи не перебували в шлюбних (трудових) відносинах), змінити статус провадження з публічного на приватне. Якщо відштовхуватися від логіки наших міркувань в частині застосування буквального розуміння положень пунктів 2, 3 ч. 1 ст. 477 КПК, то, зважаючи на відмічений у них зв'язок взаємин учасників конфлікту саме на момент вчинення кримінального правопорушення, впливає висновок про те, що подальша реєстрація шлюбу (укладення трудового договору) не має впливати на статус кримінального провадження. Разом із тим такого роду висновок, на наш погляд, суперечить цільовому підходу до розуміння розглядуваних положень КПК. Зауважимо, що окреме виділення у пунктах 2, 3 ч. 1 ст. 477 КПК вказівки на наявність особливого роду зв'язків між потерпілим і правопорушником лише підкреслює спрямованість інституту проваджень у формі приватного обвинувачення на пріоритетність збереження приватних взаємин, порівняно із публічними задачами

кримінального процесу. При цьому формальний (буквальний) підхід до розглядуваного питання (за умови, що відповідні соціальні зв'язки сформувались під час кримінального провадження, але після вчинення кримінального правопорушення) у значній мірі перекреслює зазначену мету. Вказана, ситуація, на наш погляд, може бути виправлена шляхом корекції положень ст. 477 КПК шляхом додання вказівки на те, що якщо в ході кримінального провадження з кваліфікацією за однією зі статей КК, що перелічені в пунктах 2, 3 ч. 1 ст. 477 КПК, між потерпілим і правопорушником будуть встановлені соціальні зв'язки, передбачені в пунктах 2, 3 ч. 1 ст. 477 КПК, то кримінальне провадження за відповідним обвинуваченням набуває статусу приватного і здійснюється за процедурою приватного обвинувачення.

ЦЕНТР ПРАВОВИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ПРАВО, СУСПІЛЬСТВО І ДЕРЖАВА:
ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ»**

15-16 січня 2016 р.

**Київ
2016**

ББК 67.0я43
УДК 340(063)
П 78

П 78 **«Право, суспільство і держава: форми взаємодії»:** Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 15-16 січня 2016 р. – К. : Центр правових наукових досліджень, 2016. – 144 с.

Подані на конференцію матеріали видаються в авторській редакції.

Рекомендовано до друку рішенням Правління ГО «Центр правових наукових досліджень» від 18 січня 2016 р. (протокол № 141).

ББК 67.0я43
УДК 340(063)